

вана прагненням до об'єктивного аналізу. Вибір літературних творів, позначених явним впливом євангельських концептів, специфікою трансформації образної системи, не є регламентованим критичними зауваженнями про естетично-художню першорядність певного тексту по відношенню до інших. Авторіві вдалося дотриматися слова непубліцистичного науковця і зберегти рівновагу у таких проблемних питаннях сьогодні, як *канонічне та неканонічне, сакральне та профанне*, свідомо опускаючи конотаційні та оціночні судження. "Всілякі спроби формальної класифікації літературних версій, створених на основі євангельського сюжетно-образного матеріалу, за принципом "відповідає канону-суперечить канону", — на думку В. Антофійчука, — недоречні і науково безперспективні. <...> Письменники, звертаючись до новозавітного матеріалу, не ставлять перед собою мети зруйнувати (знизити, принизити і т. п.) канон. Вони використовують новозавітні колізії, орієнтуючись на етику, психологію і естетику принципово нового світогляду, який висунуло ХХ ст." Характеристика типологічних ознак національної самоідентифікації української літератури, що представлена у взаємоперехресних площинах культурно-стилістичних тенденцій *модерну та постмодерну*, реально зумовлена іншими принципами введення, репрезентації та функціонального навантаження євангельських образів, відмінними від попередніх контекстуально регламентованих норм та правил безпосереднього впливу релігійних текстів на світські.

Грунтовність і аргументованість викладу провідних ідей дослідження Володимира Антофійчука — безперечні, як і те, що сучасне українське літературознавство збагатилося новою працею в галузі систематики й аналітики трансформації культурних архетипів в літературі ХХ ст.

Валентина Сасенко

КОЛЕКТИВНИЙ ПОРТРЕТ МАЙСТРА САТИРИ І ГУМОРУ

Спогади про Степана Олійника. Видання друге, доповнене, розширене. — Одеса: Астропринт, 2002 — 336 с.

В історію пошанування пам'яті Степана Олійника — нашого земляка, відомого українського сатирика і гумориста — 2002-й рік увійшов знаменною віхою. Цього року відбулися ювілейні — уже двадцяті — Олійниківські читання, під час яких у селі Левадівка Миколаївського району, де минало дитинство "академіка сміху", було відкрито пам'ятник талановитому сміхотворцю. Цього ж таки року у видавництві "Астропринт" побачили світ "Спогади про Степана Олійника".

Рецензована книга є другим виданням спогадів про нашого земляка. Це видання, порівняно з першим, — доповнене і розширене, внаслідок чого колективний портрет Степана Олійника збагатився багатьма новими і — що особливо важливо — суттєвими штрихами.

Ошатно виданий том склали свідчення понад сімдесяти сучасників Степана Олійника — його рідних сестер, земляків із Левадівки та сусідніх сіл, колишніх студентів сільськогосподарського технікуму, де свого часу працював майбутній літератор, журналістів, перекладачів, акторів, побратимів-письменників. Слід зазначити, що лише окремі із уміщених у книзі свідчень не наповнені належною у таких випадках конкретикою. Це стосується, наприклад, односторінкової замітки "Добрим спогадом людини не скривдиш", яка належить перу О. Олійника. Спогад як такий тут, на жаль, відсутній, а тому доцільність публікації названого матеріалу видається сумнівною.

У даному випадку, як це буває при виданні колективних збірників, не обійшлося, мабуть, без недогляду. Загалом же варто наголосити, що упорядником і редактором книги (а це — донька письменника Леся Степанівна Олійник) виконана велика за обсягом робота, значення якої виходить далеко за межі родинної справи Олійників, адже йдеться про "народного письменника України" (П. Ребро), "посла українського гумору" (П. Осадчук), "бійця перчанського гарту" (В. Лагода), "снайпера сатиричного жанру" (В. Лясковський), "чарівника смішного слова" (Д. Білоус), "корифея гумору" (А. Мельничук), одним словом, про Майстра, чие ім'я, на думку іншого Олійника — Бориса, відомого шістдесятника, в історії української літератури має "розпочинати окрему сторінку" (с. 211).

Ця думка тією чи іншою мірою потверджується у переважній більшості матеріалів, які склали рецензовану книжку.

Автори спогадів, згадуючи про різні за значимістю факти із життєвої і творчої біографії Степана Олійника, повсякчас наголошують на високих моральних і творчих уроках, які дарувало їм спілкування з Майстром. Вже згадуваний Борис Олійник, наприклад, зазначає: "...Чолов'яга могутньої, степової статури, з крупними рисами обличчя, він увесь світився і світиться мені подільчивою добрістю. Коли Степан Іванович одягав солом'яного бриля та свою улюблену вишиванку — перед вами поставав класичний український пасічник, до якого лагідно тулилися бджоли.

Він і справді був добрим пасічником у нашому літературному вулику. Я ні разу не чув од нього накриво сказаного слова про жодного із своїх колег по літературному цехові. І нас він учив такому ж шанобливому ставленню одних до одного" (с. 211).

Зі сказаним Борисом Олійником перегукуються слова Василя Козаченка — представника іншого літературного покоління, який, зокрема, зазначив: "...Вважаю своїм обов'язком посвідчити: проживши з Степаном Івановичем поруч, в одному домі й одному під'їзді, більш ніж сорок років, я ніколи не чув, щоб він на когось особливо там скаржився, а чи говорив про когось позаочі щось осудливе й погане. Хоч загалом людиною був принциповою і мав свої тверді уподобання й переконання" (с. 123).

Цей урок доброти і людяності засвідчує цільність природи Степана Олійника, який був послідовним у своїх вчинках і справах, не визнавав "подвійних стандартів", якими нерідко керувалися у житті і літературі окремі з його колег.

Завдяки спогадам тих, кому доля подарувала щастя спілкуватися зі Степаном Олійником, життєвий і творчий шлях Майстра постав у всій своїй складності. Аж тепер з'ясувалося, що початок цього шляху, на якому згодом будуть і Державна премія, і всенародне визнання, був "освячений" арештом, звинуваченнями "в українському націоналізмі". Це, безумовно, позначилося на літературній долі обдарованого автора, який зумів видати дебютну книжку лише в переддень свого сорокаріччя. Але це не змусило Степана Олійника зректися самого себе, що переконливо потверджує уривок із спогаду Бориса Олійника. "Воістину всенародного розголосу, — зазначає однофамілець Майстра, — набули його гострі інвективи, в яких Степан Олійник мужньо і повноросто виступив на захист нашої національної гідності, в оборону української мови. І досі сучасно і своєчасно звучить отой його сатиричний вірш про городських молодят, котрі, догулюючи, віддали на село до бабусі свого сина, а потім приїхали забрати до міста, "щоб потроху забував українську мову". Варто б про це пам'ятати деяким нинішнім побивачам недавнього минулого, котрі ще вчора навіть справжнє ім'я своєї держави боялися назвати вголос. І не забувати, що суверенітет починався не з нуля, що його готували і "пробивали" крізь бар'єри режиму, кожен в міру своїх сил і можливостей, чесні письменники, і серед них — Степан Олійник" (с. 810–811).

І в цьому — ще один, може, найважливіший урок Майстра.

У передмові до "Спогадів про Степана Олійника" голова Одеської обласної організації Національної Спілки письменників України Богдан Сушинський зазначив: "Пам'ятати своїх колег, не зраджуючи їх та не віддаючи на поталу забуттю і непам'ятству; відстоювати добре ім'я тих митців, котрі заступитися за себе перед поголосом декого з нащадків з холодної високості вічності вже не можуть; продовжувати життя митця у виданні його творів, у колективному громадянському вшануванні, у просяних через решето добра і доброзичливості спогадах про нього —

це та освячена культурними та гуманістичними засадами традиція, котра не підлягає ні перегляду, ні сумнівам" (с. 12).

Вірність цій традиції якраз і засвідчили всі, хто причетний до видання рецензованої книги "Спогадів про Степана Олійника".

Леся Синявська

"А ДЖЕРЕЛО ТРЕМТИТЬ СВЯЧЕНОЮ ВОДОЮ..."

*Шеренговий Олекса. Мій молитвослов: Поезії. —
Одеса: Астропринт, 2003. — 384 с.*

Хто сказав, що творчий доробок письменника має бути сталим, як рівномірна величина?.. Письменник — це винахідник-експериментатор... Він не повинен бути передбачуваним. Власне, за своїм характером Олекса Шеренговий справді непередбачуваний...

Для багатьох читачів, навіть для тих, хто добре знає творчість О. Шеренгового, здалося дуже дивним, що після десятка своїх прозових книжок до свого ювілею відомий прозаїк, лауреат Державної літературної премії імені Олесь Гончара, прийшов із доволі ошатною книжкою поезій "Мій молитвослов".

Щиро кажучи, коли мені до рук потрапила ця книга, то спершу я звернула увагу на золото її назви і символічне перо невідомо-

го птаха, що, мабуть, уособлює процес творчого натхнення. Внизу — свічник. А вгорі — сонце, без якого нема життя на землі, більша полови-